

вані десятиліттями складні питання минулого. Кульмінацією став студентський протест з жовтня 1990 року, що увійшов у вітчизняні аннали історії як Революція на граніті. Пізніше організатори протесту стали публічними політиками та громадськими діячами. Московський путч прискорив відцентрові тенденції в СРСР і він у грудні 1991 році остаточно розпався.

Всі труднощі трансформаційного періоду принесли розчарування, а також ностальгію за радянським минулим. Не спроможність нового-старого керівництва держави впоратися з соціально-економічними негараздами призвели до двох наслідків – розквіту організованої злочинності та підприємницької активності. Нерідко бізнес та криміналітет в українських реаліях йшли поруч та часто перепліталися. В неспокійні 90-ті з'явилися фінансово-промислові групи – попередники сумнозвісних олігархів. Але активно розвивалися дру-

ковані ЗМІ, довгий час найпопулярнішими газетами були “Сільські вісті”, “Киевские ведомости”, “Факты”, в середовищі інтелектуалів попитом користувалися часопис “Критика”, тижневик “Дзеркало тижня”, щоденна газета “День” та львівські видання “Високий Замок” та “Експрес”. Що важливо більшість видань мали україноцентричний характер формували громадську думку щодо важливих подій в державі та за її межами. Дадали можливість читачеві самому робити свої висновки.

Помаранчева та Революція Гідності продемонстрували для всього світу найкращі риси українців. За те щоб повернутися в Європейський Світ де панує Сила Права, а не право сили; Демократія, Свобода і Рівність громадяни України мерзли зимовими ночами на Майданах країни, проливали та проливають свою кров аби відстояти свій вибір.

Література

1. Грицак Я. Нариси історії України: Формування української модерної нації. К.: Генеза, 1996. 360 с.
2. Плохій С. Брама Європи / Пер. з англ. Р. Клочка. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 496 с.
3. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. К.: Генеза, 1997. 380 с.

ЦІНІСНО-ПЕДАГОГІЧНІ РЕЛЕВАНТИ ПІДГОТОВКИ «ІДЕАЛЬНОГО ПРАВИТЕЛЯ» ДОБИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Лобода Д. О.

аспірант

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Пошуки ідеальної моделі правителя малодосліджені в вітчизняній науці. Проте їх вивчення сприяє розумінню і переосмисленню існуючих підходів до оцінки вітчизняних владних персоналій, починаючи від чиновника найменшого масштабу й закінчуючи найвищими посадами в державі.

Історичне коріння досліджуваної проблеми, як і загалом культурному пласту гуманізму, можна відшукати в Античності. Першими відомими авторами як політико-громадянських ідеалів, так і конкретно ідеалів правителів були давньогрецькі філософи: Платон (428-348 рр. до н.е.) і Аристотель (384-322 рр. до н.е.). «Правителями держави повинні бути філософи» – стверджував Платон, додаючи, що керманічі – це здібні, обдаровані й спеціально підготовлені (особливо виховані) особистості [10, с. 197].

У V столітті Августин Аврелій, а у XIII столітті Фома Аквінський заклали основи християнської політичної теорії. Перший розглядав державу як породження Диявола, а другий – як божественний дар, знаходячи щось спільне у тому, як Бог управляє Всесвітом, король – державою, а розум – душею людини [11, с. 49]. Першим трактатом політико-педагогічного змісту була робота Егідія Римського «Про правління государя». У ній розглядалося все, що стосувалося морально-політичного виховання французького короля Філіпа

Красивого. Педагогічна сторона трактату досить новаторська: пропонувалася періодизація виховання дитини за трьома семирічками. Перші сім років дитина мала удосконалювати свій фізичний стан, наступні сім років приборкувати свої бажання, а останні сім років дитинства присвятити освіті. Інтелектуальному розвитку дитини Егідій Римський надавав виключного значення. Пов'язуючи морально-етичні настанови виховання з управлінням державою, Егідій стверджував, що ті, хто хоче пов'язати своє життя з політикою або військовою справою, повинні вивчати, насамперед, науки про людину і світ, в якому вона живе [1, с. 160, 161]. Звеличення мудрості Егідієм Римським, як і його попередниками Августином Аврелієм і Фоною з Аквіни стали тими іскрами, що розпалили велике багаття гуманістичної думки в добу Відродження.

На підставі зазначеного автор пропонованої статті на основі аналізу історичних джерел і літератури з історії епохи Відродження прагне простежити гуманістичні ціннісно-педагогічні релеванти підготовки «ідеального правителя» в зазначену добу.

Гуманізм мислителів доби Відродження починався там, де відновлювалася антична традиція. Так, образ ідеального правителя складався з групи чеснот, серед яких особливу увагу було надано справедливості, яка відіграла неабияку регуляторну роль у суспільно-

політичному житті держави. У зв'язку з цим вона займала ключове місце й у палітрі моральних якостей керманіча. Наступними, не менш важливими чеснотами, що визначені в працях Фічіно Марсіліо, Джованні Понтано і Крістофоро Ландіно були праведність, святість, мудрість, гуманність, терплячість, працелюбність і м'якосердя.

Варто зауважити, що деякі мислителі доби Ренесансу, зокрема, Джованні Конверсіні де Равенна твердо відстоював догму, за якою чесноти правителя формуються під час його виховання і безпосередньої політичної діяльності [6, с. 153, 154].

Головною метою ідеального правління, на думку Франческо Гвіччардіні, повинно було стати загальне благо країни. Він зазначав, що серед якостей правителя особлива увага повинна надаватися шляхетному походженню правителя, його освіті та доблесті [4, с. 305]. Сам народ повинен був відчувати до такого правителя неабияку симпатію [3, с. 122]. Натомість, забезпечивши успішність та корисність, правителі, як констатував Джованні Понтано у своєму «Государі», легко нівелюють все це своєю гординею, адже «як може думати про людей той, хто сам не є людиною?». Автор звертав увагу на те, що Господу завжди огидна гординя і він рекомендував пам'ятати, що всі, хто посідає високі пости та творить великі діла, є людьми. «Більше всього, – продовжував Понтано, – варто піклуватися про те, щоб залучити до себе любов насамперед тих, кому довірив ти піклуватися твоїм життям та майном. Якщо тобі це вдасться, ти будеш жити спокійно, і любов ця, пустивши коріння глибоке серед близьких, потім піде далі, поширившись не лише між співвітчизниками і підданими, але й серед іноземців» [9, с. 296].

Гуманізм повинен панувати у всіх справах і рішеннях правителя. Гуманізм ніколи не був гедоністичним – у пріоритеті завжди був евідемонізм. Наприклад, темам покарань і нагород підданих представниками Відродження приділено чимало уваги. Доречним був вислів Джонаццо Манетті «судді землі – правителі» [8, с. 138], адже за відсутності інституту поділу влади за верховним правителем все ще залишалися й чималі карні та законодавчі повноваження. І знову правитель мав бути гуманним, під час суду зберігати холонокровність та неупередженість. Керманіч у цьому розумінні захищав би кожного від насилля, ревниво оберігав закони [9, с. 298], був помірним і розважливим, остерігався жорстокості і надмірних покарань, допускав помилювання [4, с. 306]. Однак, в той же час, у правителя не повинно було скластися враження, що він сам і є закон [1, с. 162].

Ідеями гуманізму пронизана фінансова політика государя. Крістофоро Ландіно стверджував, що керуючи скарбницею, необхідно бути дбайливим та бережливим господарем, чесним та безкорисливим громадянином [7, с. 204]. Джованні Понтано додавав, що у справах державних необхідно остерігатися скарості,

жадібності та жорстокості в розподілі матеріальних ресурсів [9, с. 301]. Проте ці мислителі не стали вдаватися до подробиць матеріального життя держави, на відміну від Франческо Гвіччардіні, який пішов далі і зауважив, що надмірна бережливість в правителі більш огидна, ніж у приватної людини, але й марнотратство в державця огидніше та небезпечніше надмірної бережливості. Відомий флорентієць у своїх «Нотатках про справи політичні та громадянські» (1530 рік) пригадував слова свого батька: «Один дукат у гаманці робить тобі більше честі, ніж десять витрачених» [4, с. 306, 307].

У питаннях управління та призначення на посади ідеальний керманіч мав би керуватися лише особистими якостями кандидатів, ставлячи на посади та приближаючи до себе лише найкращих з найкращих та управляючи лише виходячи із здорового глузду. Призначені на посади чиновники та радники мали б бути віддзеркаленням самого правителя, розділяти ті ж інтереси, що і він сам, тому за необхідне вважалось талант, чесність, вірність і досвідченість, перевірені безпосередньо государем [9, с. 296]. Служба державі свідчила б про високу гідність та добросовісність людини [8, с. 140]. Правителям-реформаторам радилося не домагатися перемін, від яких зміняться не устої, які їм не подобались, а лише обличчя. Управляти державою потрібно було обмірковуючи, розбираючи, враховуючи кожну найменшу обставину та не боячись небезпек.

В публічних справах управління радили усіляко доводити своїми діями і вчинками те, що влада правителя спрямована не для кого-небудь одного, а для всіх без винятку і «нехай невдячність багатьох не відлякує вас від того, аби робити людям добро» [9]. Найкраща влада для народу мала вигляд правління «поміркового доброго мужа», тому треба було робити все, аби хоча б «здаватися добрим». І хоча «не варто підводити підданих надто близько до свободи», проте «якщо государі, коли їм заманеться, принижують тих, хто їм служить, і задля найменшого інтересу ображають їх чи поганяють, то як вони можуть обурюватися або скаржитися, якщо служителі, навіть пам'ятаючи про обов'язок вірності та честі, полишають їх або переходять на бік тих, від кого бачать благо?» [4, с. 307].

Джованні Конверсіні де Равенна звертав увагу правителів на те, що серед підданих необхідно усіляко сіяти зерно вченості та письменності: «Якщо б наш правитель про поетів та філософів піклувався стільки ж, скільки про головорізів і грабіжників, нам не довелося би зараз горювати». Керманіч доби Ренесансу завжди мав думати, що і кому обіцяти. Йому належало завжди враховувати обставини та перспективи для обіцяного, бо не існувало нічого ганебнішого, ніж не дотримуватися слова [6, с. 154].

Підходячи до питань війни та зовнішніх зносин государя, у вченні гуманістів червоною ниткою проходили ідеї пацифізму, які виникли за рахунок частих та тривалих воєн між феодалними державами, в яких

вони жили. На їх думку, мир та згода були головною засадою гармонійного життя суспільства і держави в цілому [7, с. 205]. Попередити внутрішні конфлікти можливо було завдяки нівелюванню негативних економічних, суспільно-політичних явищ в державі: «Ніхто не потребує меншої військової сили, аніж той, хто користується загальною любов'ю. Твою любов вони зрозуміють, щойно побачать, що ти радієш від їх успіхів і бідкаєшся від їх невдач» [8, с. 139]. Якщо ж внутрішні суперечності були неминучими, то правителю варто було намагатися замирити бунтарів своїми шляхетними потугами та авторитетом неодноразово доведеної справедливості [7, с. 206].

Отже, образ «ідеального правителя» поряд з «ідеальним громадянином», «ідеальною людиною» – виявився характерною формою етико-педагогічної рефлексії епохи європейського Відродження з її багатою палітрою гуманістичних цінностей [5, с. 283]. Було з'ясовано, що в основі особистості ідеального правителя лежали такі якості, як справедливість, доброта, розважливність, мудрість, уважність, безкорисливість, шляхетність, бережливність, пацифізм, допитливість, працьовитість та відповідальність. Гуманісти оспівували не просто правителя, а «філософа на троні», «служу народу», «батька Вітчизни», не тирана, а доброго і справедливого будівничого ідеального, зрівняного та мирно існуючого суспільства.

Література

1. Антология педагогической мысли христианского Средневековья: в 2 т. Т. 2: Мир преломился в книге. Воспитание в средневековом мире глазами ученых М.: Аспект Пресс, 1994. С. 156-169.
2. Аристотель. Сочинения: в 4 т. Т. 4: Политика. М.: Мысль, 1983. С. 375-645.
3. Валла Лоренцо. Элеганции. Предисловие. *Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век)*. М.: МГУ, 1985. С. 121-124.
4. Гвиччардини Франческо. Заметки о делах политических и гражданских. *Гуманистическая мысль итальянского Возрождения*. М.: Наука, 2004. С. 274-330.
5. Год Б. В. Європейські гуманісти XV-XVI століть про виховання правителів – "філософів на троні". *Виховання в епоху європейського Відродження (середина XIV – початок XVII століття)*. Полтава: АСМІ, 2004. С. 281-309.
6. Конверсини де Равенна Джованни. Драгмалогія о предпочтительном образе жизни. *Гуманистическая мысль итальянского Возрождения*. М.: Наука, 2004. С. 150-160.
7. Ландино Кристофоро. Речь на похоронах Донато Аччайуоли. *Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век)*. М.: МГУ, 1985. С. 201-207.
8. Манетти Джонаццо. Речь, составленная мессером Джонаццо Манетти и произносимая другими перед высокой Синьорией и Ректорами во дворце, в коей они побуждаются управлять справедливо. *Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век)*. М.: МГУ, 1985. С. 138-140.
9. Понтано Джованни. Государь. *Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век)*. М.: МГУ, 1985. С. 290-308.
10. Платон. Сочинения: в 3 т. Т. 3. Ч. 1 «Государство». М.: Мысль, 1971. С. 160-273.
11. Фома Аквинский. Сумма теологии. *Культура Средневековья и Возрождения: хрестоматия*. Харків: Факт, 1998. С. 47-51.

ПРАКТИКА ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ «СУД ВСТАНОВЛЕНИЙ ЗАКОНОМ»

Малетов Д. В.

аспірант

Сумський державний університет

5 вересня 2019 року в Україні розпочав роботу Вищий антикорупційний суд. З початком розгляду справ все частіше можемо спостерігати звернення сторони захисту до аргументу: що ВАКС є спеціальним судом, для розгляду окремих категорій справ, створення яких відповідно до Конституції України заборонено. Ця тенденція спостерігається як в клопотаннях про відвід суддів [1,2], так і в клопотаннях про направлення матеріалів кримінального провадження до загального суду першої інстанції [3, 4].

У ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, зазначено, що «кожен має

право на справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та свобод» [5]. Виходячи з цього, головним завданням суду є об'єктивний розгляд справи відповідно до діючого законодавства.

Вважаємо, що питання щодо законності та відповідності Конституції України, є похідним від питання визнання суду таким, що створений на підставі закону. Адже поняття «суд, створений на підставі закону» є досить широким та змістовним й включає в себе правову підставу існування суду, яка не суперечить іншим нормативно-правовим актам.